

بررسی کارشناسی مسائل پیرامون مدیریت مهدکودک‌ها

معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی
دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ

کد موضوعی: ۲۷۰
شماره مسلسل: ۱۷۱۷۳
شهریورماه ۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	الف) روند پژوهی سیاستگذاری و قانونگذاری پیرامون مهدکودکها
۶.....	ب) بررسی مسائل مرتبط با مهدکودکها
۸.....	ج) بررسی تطبیقی مدیریت مهدکودکها
۹.....	جمع‌بندی و پیشنهاد
۱۰.....	منابع و مآخذ

بررسی کارشناسی مسائل پیرامون مدیریت مهدکودک‌ها

چکیده

بررسی مسائل پیرامون مدیریت مهدکودک‌ها از گذشته تاکنون نشان می‌دهد که نهادها و مراجع مختلفی چه در حوزه سیاستگذاری و چه در حوزه صدور مجوز و اجرا به عرصه مهدکودک‌ها ورود داشته‌اند. از ابتدا تا سال ۱۳۴۹ شورای عالی معارف و در ادامه با عناوینی همچون شورای عالی فرهنگ و شورای عالی آموزش و پرورش درخصوص مهدکودک‌ها سیاستگذاری کرده‌اند و مرجع صدور مجوز و نظارت بر این مراکز را به وزارت معارف و سپس وزارت آموزش و پرورش سپرده‌اند، به تعبیر دیگر، متولی همه امور مرتبط با مراکز مهدکودک، وزارت آموزش و پرورش بوده است.

از سال ۱۳۴۹، قانونگذار با چرخش از رویکرد آموزشی به سمت رویکرد خدماتی به این مراکز، تولی‌گری مهدکودک‌ها را به سازمان‌های دیگری غیر از آموزش و پرورش همچون سازمان بهزیستی واگذار کرد. این روند تاکنون ادامه داشته است.

با این حال، بند «۲» سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲، مراکز مهدکودک را به‌عنوان مراکز حاکمیتی ذیل نهاد آموزش و پرورش قرار داده است، اما متأسفانه این بند از سیاست‌های مذکور در تصویب قوانین بعد از خود اثرگذار نبوده و رویه و نگاهی خدماتی به این مراکز مهم آموزشی و تربیتی را تغییر نداده است، موضوعی که در ماده (۵۷) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه و بند «پ»، تبصره «۲» ماده (۲) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵ به‌خوبی هویدا است.

در کنار همه مسائلی که پیرامون مهدکودک‌ها وجود دارد از جمله؛ دوگانگی تربیتی، نبود مرجع سیاستگذاری، فقدان برنامه‌سیاستی بالادستی، فقدان برنامه اهداف آموزشی و تربیتی دوره مذکور، ورود الگوهای تربیتی غربی و غیربومی، پوشش تحصیلی ناکافی، مقام معظم رهبری در دیدارشان با رؤسا و مدیران آموزش و پرورش سراسر کشور به مناسبت بازگشایی مدارس در سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۳۹۹ نسبت به سامان‌دهی وضعیت مهدکودک‌ها و پرهیز از نگاه خدماتی به این مراکز هشدار دادند.

ضرورت این مهم سبب شد تا در این گزارش به مسائل مرتبط با مدیریت مهدکودک‌ها پرداخته شود طبق یافته‌ها، پیشنهاد این گزارش این است که؛ ماده (۲) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی مصوب ۱۳۹۵ اصلاح شود و همه امور مرتبط با مهدکودک‌ها از سیاستگذاری، هدایت، نظارت، مرجع صدور و لغو مجوز فعالیت این مراکز همانند سایر مراکز آموزشی و پرورشی

غیردولتی بر اساس بند ۲ سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در خصوص تحول در نظام آموزش و پرورش به وزارت آموزش و پرورش سپرده شود.

مقدمه

دوران کودکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین دوره‌های حیات فرد است که می‌تواند آثار بسیاری برای فرد و جامعه در برداشته باشد. از این رو درک این دوره در همه مکاتب به‌ویژه در اندیشه اسلامی دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای است و آموزه‌های دینی بسیاری دال بر غنیمت شمردن این دوره و کارکرد تربیتی آن وجود دارد.

تأسیس و راه‌اندازی مراکز آموزش کودکان با عناوینی همچون کودکستان و مهدکودک سابقه‌ای طولانی در کشور دارد و قدمتشان براساس گزارش‌های موجود، به حدود ۱۰۰ سال پیش می‌رسد. برخی از این نمونه‌ها عبارتند از: احداث کودکستان‌ها توسط میسیونرهای مذهبی در تهران سال ۱۲۹۸ش، باغچه اطفال جبار باغچه‌بان در سال ۱۳۰۳ و اعطای امتیاز تأسیس کودکستان توسط وزارت معارف در سال ۱۳۱۰ به خانم برسابه موسپیان.

طی قرن گذشته، با توجه به اهمیت این دوره، نهادهای و مراجع مختلفی درخصوص مراکز مهدکودک اقدام به قاعده‌گذاری و سیاست‌گذاری کردند و با رویکردهای مختلفی، مدیریت این مراکز را به دستگاه‌های اجرایی واگذار کردند. چنانکه شورای عالی معارف در ابتدا صدور مجوز این مراکز را به وزارت معارف سپرد سپس شورای عالی آموزش و پرورش آن را به وزارت آموزش و پرورش سپرد، سپس نهاد قانونگذار، سازمان بهزیستی را به‌عنوان مرجع انتخاب کرد. اگرچه در سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری درخصوص ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، اجرای سیاست‌ها و نظارت بر حوزه مهدکودک‌ها ذیل نهاد آموزش و پرورش تعریف شده است.

اما با این همه این موضوع همواره مورد مناقشه بوده که مرجع صدور مجوز مراکز مهدکودک باید چه نهادی باشد؟ و هر از گاهی به مناسبتی، مجادلات و مناقشاتی پیرامون این موضوع مهم صورت گرفته است. از مهم‌ترین این موضع‌گیری‌ها، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مجازی با رؤسای آموزش و پرورش به مناسبت آغاز سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۳۹۹ است که فرمودند «یک مسئله، مسئله مهدکودک‌ها و پیش‌دبستانی‌ها است. مهدکودک‌ها متأسفانه رها است؛ مهدکودک‌ها هم ذیل آموزش و پرورش است. اولاً دستگاه‌های مختلف دولتی با هم در این زمینه بگومگو دارند که این بگومگوها باید برطرف بشود؛ وانگهی وقتی که دستگاه را شما رها بگذارید، دیگران می‌آیند بچه‌های مردم را می‌گیرند، می‌برند آنجا و تربیت‌های غلط داده می‌شود. گزارش‌های بسیار بدی بنده دریافت کردم از بعضی از مهدکودک‌ها که واقعاً نگران‌کننده است. اداره کنید مهدکودک‌ها را. مهدکودک هم فقط یک مرکز

خدماتی نیست که بچه را حفظ کنند و خدمت بدهند، [بلکه] به یک معنا مرکز آموزشی و پرورشی است، منتها خب با زبان خاص خود، با شیوه خاص خود».

از این رو در ادامه به بررسی این موضوع مهم پرداخته می‌شود تا بتوان راهی برای سامان‌دهی نحوه مدیریت مراکز مهدکودک یافت.

الف) روند پژوهی سیاستگذاری و قانونگذاری پیرامون مهدکودک‌ها

برای فهم هرچه بهتر فرایند قانونگذاری و سیاستگذاری درخصوص مهدکودک‌ها، در ادامه پیشینه این موضوع از ابتدا تاکنون در جدول ذیل به نمایش گذاشته شده است تا با بررسی و تحلیل محتوای آن، بتوان فهم درستی از منطق قاعده‌گذاری در این باره پیدا کرد. این موضوع از این جهت نیز می‌تواند مفید واقع شود که ضرورت دارد منطق و رویکرد مسلط بر مجموعه این قوانین و مقررات شناخته شود تا در مواقعی که این رویکرد، تغییر می‌یابد قوانین و مقررات حاکم بر این حوزه نیز اصلاح و مورد بازنگری قرار گیرد.

جدول بررسی پیشینه سیاستگذاری و قانونگذاری پیرامون مدیریت مهدکودک‌ها

ردیف	عنوان مصوبه	مفاد
۱	مصوبه جلسه ۱۸۰ شورای عالی معارف، سال ۱۳۱۰	پیشنهاد ۳۳۲۲ اداره معارف راجع به اعطای امتیاز کودکان در تهران به خانم برسایه موسپیان مطرح و تصویب گشت.
۲	نظامنامه و پروگرام کودکان، شورای عالی معارف، مصوب ۱۳۱۲	ماده اول - سن اطفالی که به کودکان سپرده می‌شوند نباید کمتر از ۴ سال و بیشتر از ۷ سال تمام باشد. تبصره ماده (۲) - هر کس بخواهد کودکان تأسیس کند در صورتی که تمکن مالی او مورد تصدیق اداره تفتیش وزارت معارف باشد باید با تعیین مدیری که واجد مندرجه در جزء «الف»، «ج»، «د»، «ه» ماده اول قسمت پنجم باشد تقاضای صدور اجازه نماید.
۳	آیین‌نامه کودکان‌ها مصوب ۱۳۴۹ شورای عالی آموزش و پرورش	ماده (۱) - کودکان واحد تربیتی است که به وسیله یا با اجازه وزارت آموزش و پرورش برای تربیت کودکان که در سنین قبل از ورود به دبستان هستند تأسیس می‌گردد. ماده (۹) - اطفال کودکانی و مقررات مربوط به آنان: ۱. سن کودکان کودکانی باید بین سه سال تمام تا سن ورود به دبستان باشد.
۴	قانون واگذاری مهدهای کودک و مراکز خدمات اجتماعی به انجمن ملی حمایت کودکان و سازمان ملی رفاه خانواده مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۷	ماده واحده - به وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می‌شود آن تعداد و یا آن قسمت از مهدهای کودک و مراکز خدمات اجتماعی خود را که مقتضی بداند با لوازم و اثاث آنها بلاعوض به انجمن ملی حمایت کودکان و سازمان ملی رفاه خانواده واگذار نماید.
۵	قانون تشکیل وزارت رفاه اجتماعی، مصوب ۱۳۵۳/۵/۱	ماده (۱) - به منظور فراهم آوردن و گسترش خدمات رفاهی و... وزارت رفاه اجتماعی برای انجام وظایف زیر تشکیل می‌گردد: ج) تأمین خدمات رفاهی برای کلیه گروه‌های سنی و خانواده‌ها از طریق ایجاد و تعمیم مراکز رفاه خانواده، مهدهای کودک، خانه‌ها و باشگاه‌های جوانان و پیران.

ردیف	عنوان مصوبه	مفاد
۶	مرجع صدور جواز تأسیس و نظارت بر اداره مهدکودک‌های خصوصی و غیرانتفاعی مصوب جلسه ۸۰ مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی	مسئولیت صدور جواز تأسیس و نظارت بر اداره مهدکودک‌های خصوصی و غیرانتفاعی و واحدهای مشابه آن به عهده سازمان بهزیستی کشور می‌باشد. تبصره - تصویب برنامه‌های تربیتی مهدکودک‌ها به عهده کمیته علوم تربیتی شورای برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی خواهد بود.
۷	تعیین عنوان آموزشی برای مهدکودک‌ها (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۷۵/۵/۲)	احتساب مهدکودک‌ها به عنوان مراکز آموزشی و فرهنگی
۸	قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب: ۱۳۸۰/۱۱/۲۷	ماده (۲۶) - سازمان بهزیستی کشور موظف است پس از بررسی‌های کارشناسی برای متقاضیان فعالیت در امور زیر پروانه فعالیت صادر نماید: تأسیس مهدهای کودک
۹	قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷	ماده (۳۷) - تعرفه‌های آب، برق و گاز مصرفی مراکز فرهنگی، آموزشی و ورزشی دولتی، غیردولتی، تعاونی و خصوصی (نظیر کتابخانه‌ها، موزه‌ها، مهدکودک‌ها، کودکستان‌ها، مدارس، اردوگاه‌های دانش‌آموزی، دانشگاه‌ها، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، حوزه‌های علمیه، مساجد، حسینیه‌ها، باشگاه‌های ورزشی و مراکز شبانه‌روزی نگهداری معلولان) برمبنای تعرفه آموزشی محاسبه و پرداخت خواهد شد.
۱۰	اتخاذ تصمیماتی به منظور ارتقای سلامت جامعه مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۹ هیئت وزیران	وزارت آموزش و پرورش موظف است با همکاری وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رفاه و تأمین اجتماعی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور نسبت به سامان‌دهی بوفه‌های مدارس و مهدکودک‌ها، سبد غذایی آنها (میان‌وعده) و برنامه غذایی مدارس شبانه‌روزی و نیز تدوین دستورالعمل مرتبط ظرف سه ماه اقدام و برنامه آن را اجرا نماید.
۱۱	اساسنامه سازمان مدارس غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی، مصوب ۱۳۸۸/۰۵/۲۵	ماده (۴) - وظایف و اختیارات سازمان به شرح زیر تعیین می‌شود: بند «۸» - ارائه پیشنهاد و اقدامات لازم جهت تعیین شاخص‌های آموزشی و پرورشی و همچنین تدوین محتوا و نظارت بر مهد کودک‌ها از حیث آموزشی و پرورشی در چارچوب آیین‌نامه اجرایی مربوط با هماهنگی سازمان بهزیستی کشور
۱۲	بند ۲ سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش	ارتقاء جایگاه آموزش و پرورش به مثابه مهمترین نهاد تربیت نیروی انسانی و مولد سرمایه اجتماعی و عهده دار سیاست‌های مصوب و هدایت و نظارت بر آن (از مهد کودک و پیش دبستانی تا دانشگاه) به عنوان امر حاکمیتی با توسعه همکاری دستگاه‌ها
۱۳	قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵، ماده (۲)، بند «پ»، تبصره «۲»	تعیین شاخص‌های آموزشی و پرورشی و تدوین محتوا و نظارت بر مهدکودک‌ها از حیث آموزشی و پرورشی با وزارت آموزش و پرورش و صدور مجوز و ارائه برنامه با سازمان بهزیستی کل کشور می‌باشد.
۱۴	ماده (۵۷) - بند «پ» - جزء «۸» قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰	سازمان بهزیستی کشور متولی سلامت اجتماعی با رویکرد پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و مداخله در بحران‌های اجتماعی، ارائه خدمات حمایتی و توانبخشی به کلیه معلولان، مددجویان و گروه‌های آسیب‌پذیر از قبیل زنان، کودکان، سالمندان نیازمند جامعه می‌باشد. همچنین مرجع صدور پروانه تأسیس و فعالیت در امور زیر می‌باشد: مهدهای کودک ...

ردیف	عنوان مصوبه	مفاد
۱۵	آیین‌نامه اجرایی تبصره «۲» ماده (۲) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی شماره ۱۷۹۵۸/ت۵۵۳۴۵-هـ مورخ ۱۳۹۹/۲/۲۷	ماده (۱) - تعاریف: مهدکودک: مرکزی که مسئولیت نگهداری، مراقبت، شناخت، پرورش و فرایند یاددهی و یادگیری کودکان در رده‌های مختلف سنی در ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی را برعهده دارد و مجوز مربوط را از سازمان (بهبودی کشور) دریافت کرده یا می‌کند. ماده (۶) - نظارت بر مهدکودک‌ها از حیث رعایت شاخص‌های آموزشی و پرورشی و محتوای آموزشی (راهنمای آموزشی) برعهده وزارت است و مدیران مهدکودک‌ها و سازمان ملزمنند با ناظران اعزامی وزارت همکاری کنند.

بررسی روند سیاستگذاری و قاعده‌گذاری پیرامون این موضوع نشان می‌دهد:

- یکی از مسائل مرتبط با مدیریت مهدکودک‌ها، تشتت نهادهای تصمیم‌گیر در خصوص این حوزه است، همانطور که در جدول بالا مشاهده می‌شود حداقل چهار نهاد مجلس شورای اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی آموزش و پرورش و هیئت وزیران در این باره تصمیم‌گیری کرده‌اند و همین امر در اجرا می‌تواند موجبات تشتت و سردرگمی مجریان و ذی‌نفعان را به دنبال داشته باشد.

- براساس پیشینه سیاستگذاری در خصوص مدیریت مراکز مهدکودک‌ها مبتنی بر داده‌های ارائه شده، دو رویکرد متفاوت در این خصوص وجود دارد، از ابتدا تا سال ۱۳۴۹ رویکرد غالب و منطبق مدیریتی، منطبق آموزشی و تربیتی بوده و بر همین اساس، این مراکز ذیل وزارت معارف یا وزارت آموزش و پرورش اداره می‌شدند و مرجع سیاستگذاری در این باره نیز شورای عالی معارف یا شورای عالی آموزش و پرورش بوده است. اما بعد از سال ۱۳۴۹ منطبق خدماتی بر این مراکز غلبه یافت و بر همین اساس، مرجع صدور مجوز این مراکز به سازمان‌های دیگری غیر از وزارت آموزش و پرورش داده شد.

- رویکرد قانونگذاری و سیاستگذاری در خصوص مراکز مهدکودک از سال ۱۳۴۹ تاکنون به همان منوال نگاه خدماتی به این مراکز، ثابت مانده و تغییری نکرده است. این در حالی است که در بند «۲» سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش ابلاغی مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲، این مراکز به‌عنوان بخشی از حوزه حاکمیتی وزارت آموزش و پرورش برشمرده شده و اجرای سیاست‌های مصوب و هدایت و نظارت بر آنها به نهاد تعلیم و تربیت با همکاری سایر دستگاه‌ها واگذار شده است. در این خصوص جالب آنکه قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور حدود سه سال بعد از ابلاغ سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش یعنی در سال ۱۳۹۵ به تصویب رسیده‌اند، اما نگاه و رویکردشان نسبت به مراکز مهدکودک تغییر نکرده است و همچنان مرجع صدور مجوز این مراکز را سازمان بهزیستی تعیین کرده‌اند.

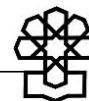
- بررسی روند قانونگذاری و سیاستگذاری در خصوص مهدکودک‌ها نشان می‌دهد که این مراکز با منطق خدماتی و بهزیستی به سازمان بهزیستی واگذار شده‌اند و با منطق آموزشی و تربیتی، نظارت بر آنها به وزارت آموزش و پرورش سپرده شده است. به بیان دیگر، منطق غالب بر این مراکز تقریباً از ابتدای قانونگذاری تاکنون، منطق خدماتی بوده و بسان مراکز ارائه‌دهنده خدمات اجتماعی و بهزیستی به کودکان در نظر گرفته شده‌اند که البته نیم‌نگاهی هم به کارکردهای تربیتی آنها داشته‌اند.

- براساس داده‌های موجود، صدور مجوز مهدکودک‌ها برعهده سازمان بهزیستی است و وزارت آموزش و پرورش در این قسمت، نقشی برعهده ندارد. این در حالی است که براساس همین قوانین، مؤلفه‌های مهمی همچون شناخت، پرورش، فرایند یادگیری و یاددهی کودکان از کارکردهای مهم مراکز مهدکودک به‌شمار می‌روند و بدیهی است که این مؤلفه‌ها باید در فرایند صدور مجوز و تعیین شرایط مؤسس در نظر گرفته شوند.

ب) بررسی مسائل مرتبط با مهدکودک‌ها

- آموزش کودکان در دوره‌های قبل از شروع دبستان، از حدود ۲۰۰ سال پیش در ردیف مهم‌ترین آموزش‌های عمومی بسیاری از کشورهای پیشرو قرار گرفته است. امروزه آموزش و پرورش پیش از دبستان در بسیاری از کشورها، جزء اولین مرحله از آموزش و پرورش رسمی است. تحقیقات درباره رشد هوش و تجارب اولیه کودکان نشان می‌داد که حدود ۵۰ درصد رشد هوش از زمان تولد تا چهار سالگی، ۳۰ درصد از چهار تا هشت سالگی و فقط ۲۰ درصد باقی‌مانده بین سال‌های هشت تا هجده سالگی شکل می‌گیرد. زیربنای شخصیت فرد در سال‌های اولیه کودکی پایه‌ریزی شده و شکل می‌گیرد. آموزش در این دوران تأثیر بسزایی در رشد همه‌جانبه فرد از جمله رشد شناختی، هوشی، عاطفی و سازگاری‌های اجتماعی دارد. نتایج پژوهش‌های بسیار در سال‌های اخیر نیز نشانگر آن است که تجارب مفید سال‌های اولیه و دوران کودکی افراد نقش بسزایی در تکوین شخصیت و رشد همه‌جانبه آنان دارد و چنانچه در این مرحله از رشد، نسبت به کودک از نظر جسمانی، روانی و تربیتی غفلت و کوتاهی شود؛ در مراحل بعدی تنها ۵۰ درصد از این قصور قابل جبران است و ۵۰ درصد دیگر هرگز جبران نخواهد شد. (بررسی وضعیت آموزش و پرورش پیش از دبستان در کشور، ۱۳۸۵، ص ۱)

- آموزش پیش از دبستان در رشد و پیشرفت اجتماعی، ذهنی، عاطفی و تحصیلی کودکان تأثیر مثبت دارد و این امر خود موجب کاهش میزان مردودی، ترک تحصیل و هزینه‌های ناشی از آن می‌شود و از لحاظ اقتصادی یک سرمایه‌گذاری پایدار برای حکومت‌ها محسوب می‌شود. بنابراین فعالیت در این حوزه، نه فقط یک فعالیت مصرفی نیست؛ بلکه نوعی سرمایه‌گذاری قلمداد می‌شود.

- یکی از چالش‌های جدی مهدکودک‌ها در ایران، ناهماهنگی، پراکندگی و تداخل وظایف و اقدامات نهادهای متولی این حوزه است. به‌رغم اهمیت استراتژیک دوره کودکی در تعلیم و تربیت و آثار مهم آن در مراحل بعدی، تاکنون نهادهای سیاستگذاری و برنامه‌ریزی توجه لازم را به این دوره و مراکز مربوطه نداشته‌اند. از این رو اهداف، راهبردها و سیاست‌های جمهوری اسلامی در این بخش نامشخص است و متأسفانه سند جامع و مدونی در این رابطه وجود ندارد. (آسیب‌شناسی مهدکودک‌ها در ایران، ۱۳۹۶، ص ۶۳)

- در سایه ضعف و خلأ سندهای سیاستی در حوزه آموزش و پرورش کودکان، زمینه طرح و مقبولیت الگوهای تربیتی و اسناد غیربومی و بین‌المللی همچون مجموعه اسناد توسعه پایدار (۲۰۳۰) و روش‌های آموزشی مونته‌سوری تسهیل شده است؛ الگوها و اسنادی که لزوماً با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و فلسفه تربیت جمهوری اسلامی همخوانی ندارند و چه‌بسا به ترویج سکولاریسم تربیتی منجر می‌شوند.

- متأسفانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تنها به مقوله تعمیم دوره پیش‌دبستانی (گروه سنی چهار و پنج سال تمام) اشاره کرد. و از سنین قبل از چهار سال حرفی به میان نیاورده است. این امر می‌تواند به معنای عدم وجود مأموریتی خاص برای وزارت آموزش و پرورش در حوزه تربیت کودکان قبل از سن چهار سالگی تلقی شود. (آسیب‌شناسی مهدکودک‌ها در ایران، ۱۳۹۶، ص ۶۵) اما باید به این نکته مهم توجه داشت که سند تحول درخصوص دوره مهدکودک باید براساس سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزشی و پرورش ابلاغی مقام معظم رهبری مورد بازنگری قرار گیرد، زیرا براساس سیاست‌های کلی ایجاد تحول، دوره مهدکودک به‌عنوان امری حاکمیتی ذیل وزارت آموزش و پرورش قرار می‌گیرد.

- از آنجاکه نهاد متولی مشخصی برای حوزه کودکان وجود ندارد به تبع آن، سند یا بسته سیاستی مشخصی نیز تدوین نشده که اهداف، رویکردها و سیاست‌های حاکمیت را نشان دهد از این جهت تاکنون برنامه مدونی در این خصوص به تصویب نرسیده است. این در حالی است که در بیشتر کشورهای دنیا، نهاد متولی دوره کودکی مشخص شده و سیاست‌های مدون و مصوبی در این حوزه به اجرا گذاشته می‌شود.

- فقدان متولی واحد و ملی و فقدان سند و برنامه سیاستی چالش‌های عمده دیگری را در حوزه آموزشی و تربیتی مهدکودک‌ها به دنبال دارد که می‌توان یکی از آنها را، فقدان محتوا و بسته یادگیری دانست. مهدکودک‌ها از جمله نهادهایی است که انگاره‌های روانشناسی، تربیتی و دینی مجریان آن بر کلیه اهداف و برنامه‌های آن سایه می‌اندازد، بنابراین ضرورت دارد برای پرهیز از تشتت رویکردهای تربیتی و پرورشی حاکم بر مراکز، فلسفه، مبانی تعلیم و تربیت، اهداف کلی، شناختی و رفتاری این دوره آموزشی و تربیتی مشخص شود و متناسب با این اهداف مصوب، بسته‌های یادگیری مورد نیاز

تولید شده و تحت نظارت سازمان‌های تخصصی حوزه برنامه‌ریزی درسی همچون سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی قرار گیرد.

- نبود سند سیاستی و برنامه درسی مصوب از یک‌سو، تسامح و ناکارآمدی سازوکار نظارت بر عملکرد آموزشی و تربیتی مهدکودک‌ها از سوی دوم و استفاده از الگوهای نامعتبر، غیربومی وارداتی غربی همچون روش مونته‌سوری از سوی سوم سبب می‌شود در آینده خطری جدی برای تربیت نسل تراز جمهوری اسلامی ایران به‌وجود آید. به بیان دیگر؛ در سایه ضعف در سیاستگذاری و تولید محتوای مناسب، زمینه طرح و مقبولیت الگوهای تربیتی و اسناد غیربومی و بین‌المللی همچون مجموعه اسناد توسعه پایدار (۲۰۳۰) تسهیل شده است؛ الگوها و اسنادی که لزوماً با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و فلسفه تربیت جمهوری اسلامی همخوانی ندارند و چه‌بسا به ترویج سکولاریسم تربیتی منجر شوند (آسیب‌شناسی مهدکودک‌ها در ایران، ۱۳۹۶، ص ۶۳)

- از زاویه دیگر تعارض الگوهای تربیتی صریح و ضمنی حاکم بر مهدکودک با مبانی و ارزش‌های اسلامی از یک‌سو و تضاد این الگوها با الگوی تربیتی خانواده کودک از سوی دیگر می‌تواند تهدید مهمی در جریان تربیت باشد؛ هرچند این تناقض‌ها مدنظر مدیران و مربیان مهدکودک نباشد. زیرا کودک، به‌ویژه در سال‌های آغازین زندگی، ممکن است تحت «دوگانگی تربیتی» دچار آسیب شخصیتی شود. مهدکودک از جمله مهم‌ترین منشأهای دوگانگی تربیتی است که تربیت در دوره کودکی را تهدید می‌کند. (مهد بابا ندارد (آسیب‌شناسی مهدکودک‌ها در ایران)، بی تا، ص ۱۰)

ج) بررسی تطبیقی مدیریت مهدکودک‌ها

- بررسی نظام آموزش و پرورش برخی کشورهای جهان نشان می‌دهد؛ مراکز پیش‌دبستانی مخصوص کودکان ۶ماهه تا ۶ساله است و شامل شیرخوارگاه، مهدکودک و کودکستان است و بخشی از آموزش ابتدایی محسوب می‌شود. در مهدکودک‌ها کودکان کمتر از دو سال و در کودکستان‌ها کودکان ۳ تا ۶ساله پذیرفته می‌شوند. کودکان فرانسوی دو تا پنج‌ساله در کودکستان‌های مستقل یا در کلاس‌های کودکستانی وابسته به دبستان تحت آموزش قرار می‌گیرند. دوره پیش از دبستان برای همه کودکان رایگان است و دولت هزینه آن را تأمین می‌کند. البته در فرانسه کودکستان‌های خصوصی هم وجود دارند. آموزش پیش از دبستان در آمریکا از اواخر قرن نوزدهم بنیاد نهاده شد و از سال ۱۸۷۳ جزئی از آموزش و پرورش رسمی محسوب گردید. سن پذیرش در کودکستان‌ها (مراکز پیش‌دبستانی) سه تا پنج سال است. در این کشور حداقل یک تا دو سال آموزش و پرورش پیش از دبستان اجباری است و برای تمامی کودکان پنج‌ساله کلاس‌های آمادگی دایر است. (بررسی وضعیت آموزش و پرورش پیش از دبستان در کشور، ۱۳۸۵، صص ۲۵-۲۶)

- در بررسی گزاره‌هایی از آموزش پیش از دبستان برخی از کشورها (چین، آمریکا، انگلستان و روسیه) به نکات قابل توجهی می‌توان پی‌برد؛ در این کشورها علاوه بر دولت و مسئولان نظام آموزش و پرورش، خانواده و جامعه نیز به لحاظ تأثیر مثبت آموزش‌های پیش از دبستان در رشد کودکان، به اهمیت و لزوم این دوره پی برده‌اند و آن را به رسمیت شناخته‌اند. این باور سبب شده تا برخی کشورها این دوره را اجباری کرده و برخی دیگر نیز سن آموزش را تا حد ممکن پایین بیاورند و در این مسیر با گسترش مراکز و مؤسسات پیش از دبستان از طریق مشارکت فعالانه مردم و در صورت لزوم، تأمین بخشی از هزینه‌ها به وسیله آنان، فرصت‌های برابری برای رشد کودکان فراهم آورند. دوم آنکه هدف از تأسیس مراکز پیش از دبستان، فقط نگهداری کودکان و جایگزینی برای مادران شاغل نیست؛ بلکه این مراکز به عنوان مکمل خانواده‌ها برای دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت کودکان، ایفای نقش می‌کنند و مریدان این مراکز از تخصص و تجربه لازم برخوردارند. (آموزش قبل از دبستان و چالش‌های پیش رو، ۱۳۹۰، صص ۱۶-۲۰)

جمع‌بندی و پیشنهاد

سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری درخصوص ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش کشور در سال ۱۳۹۲ دوره‌ی مهدکودک را با رویکردی تربیتی و آموزشی و با نگاهی حاکمیتی به وزارت آموزش و پرورش و نهاد تعلیم و تربیت سپرده است، اما متأسفانه این بند مهم از سیاست‌های مذکور در قوانین و مقررات بعدی همچون قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵ و قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه مصوب ۱۳۹۵ تبلور عینی نیافته است و همچنان این دو قانون، مرجع صدور مجوز مهدهای کودک را بسان گذشته، سازمان بهزیستی قلمداد کرده‌اند.

خلاصه آنکه چالش‌های تربیتی مراکز مهدکودک، خلأ سیاستگذاری در حوزه آموزش و پرورش کودکان، دوگانگی تربیتی در مراکز مهدکودک، ورود الگوهای تربیتی غربی و غیربومی در این مراکز، تشتت نهادهای متولی در این حوزه، تأکید سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش ابلاغی مقام معظم رهبری بر آموزشی و تربیتی و حاکمیتی بودن این مراکز ذیل نهاد آموزش و پرورش و نیز بیانات ایشان در دیدار مجازی با رؤسا و مدیران آموزش و پرورش در ابتدای سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ درخصوص پرهیز از نگاه خدماتی به مراکز مهدکودک، این الزام و ضرورت را ایجاد می‌کند که رویکرد خدماتی به این مراکز باید تغییر یابد و رویکرد آموزشی و تربیتی جایگزین آن شود و مهدکودک‌ها حتی در ناحیه صدور مجوز نیز از سازمان بهزیستی منفک شده و به وزارت آموزش و پرورش منتقل شوند. در همین راستا لازم است قوانین حاکم بر این حوزه یعنی بند «پ»، تبصره «۲» ماده (۲) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی مصوب ۱۳۹۵ به شرح ذیل اصلاح شود. متن اصلاح قانون مذکور در ادامه می‌آید.

پیشنهاد سامان‌دهی مهدکودک‌ها

طرح اصلاح بند «پ»، تبصره «۲»، ماده (۲)، قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵.

ماده واحد - بند «پ»، تبصره «۲»، ماده (۲)، قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵ به‌نحو ذیل اصلاح می‌شود:

صدور مجوز و نظارت بر مهدکودک‌ها برعهده وزارت آموزش و پرورش می‌باشد. شورای عالی آموزش و پرورش مکلف است اهداف و شاخص‌های آموزشی و پرورشی، زیستی و بهداشتی و استانداردهای فضا و تجهیزات و اساسنامه مهدکودک‌ها را تهیه و تصویب نماید. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی موظف است براساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش و دیگر اسناد، قوانین و مقررات مربوطه، محتوای آموزشی و پرورشی مهدکودک‌ها را تولید کرده و بر آن نظارت داشته باشد. دستورالعمل اجرایی این بند ظرف دو ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و ابلاغ می‌شود.

تبصره - تمامی مراکز مهدکودک همانند سایر مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی باید ظرف مدت ۶ ماه بعد از تصویب این قانون، مجوز فعالیت خود را از وزارت آموزش و پرورش دریافت کنند. همه قوانین و مقررات مغایر این قانون لغو می‌شود.

منابع و مأخذ

۱. سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، ابلاغی مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲.
۲. مصوبه جلسه ۱۸۰ شورای عالی معارف، سال ۱۳۱۰.
۳. نظامنامه و پروگرام کودکان، شورای عالی معارف، مصوب ۱۳۱۲.
۴. آیین‌نامه کودکان‌ها مصوب ۱۳۴۹ شورای عالی آموزش و پرورش.
۵. قانون واگذاری مهدهای کودک و مراکز خدمات اجتماعی به انجمن ملی حمایت کودکان و سازمان ملی رفاه خانواده مصوب مجلس شورای ملی، ۱۳۴۹/۱۰/۷.
۶. قانون تشکیل وزارت رفاه اجتماعی، مصوب ۱۳۵۳/۵/۱.
۷. مرجع صدور جواز تأسیس و نظارت بر اداره مهدکودک‌های خصوصی و غیرانتفاعی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه ۸۰ مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۱.
۸. تعیین عنوان آموزشی برای مهدکودک‌ها، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۷۵/۵/۲.
۹. قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷.
۱۰. قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷.
۱۱. اتخاذ تصمیماتی به‌منظور ارتقای سلامت جامعه، مصوب هیئت وزیران ۱۳۸۷/۱۰/۲۹.
۱۲. اساسنامه سازمان مدارس غیردولتی و توسعه مشارکت‌های مردمی، مصوب ۱۳۸۸/۵/۲۵.
۱۳. قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی، مصوب ۱۳۹۵.

۱۴. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰.
۱۵. آیین‌نامه اجرایی تبصره «۲» ماده (۲) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی شماره ۱۷۹۵۸/ت/۵۵۳۴۵ هـ مورخ ۱۳۹۹/۲/۲۷.
۱۶. آسیب‌شناسی مهدکودک‌ها در ایران، ویژه‌نامه تحلیلی دفتر پژوهش مؤسسه فرهنگی و هنری خراسان، مجتبی همتی‌فر و همکاران، ۱۳۹۶.
۱۷. مهد بابا ندارد ... (پرونده ویژه سایت تحلیلی خبری عیارآنلاین با همکاری اندیشکده تعلیم و تربیت دال)، بی تا.
۱۸. بررسی وضعیت آموزش و پرورش پیش از دبستان در کشور، عبدالحسین حیدری و همکاران، شماره مسلسل: ۸۱۲۷، تاریخ انتشار ۱۳۸۵/۱۰/۶.
۱۹. آموزش قبل از دبستان و چالش‌های پیش رو، محبوبه محمدعلی و همکاران، شماره مسلسل: ۱۰۷۵۷، تاریخ انتشار، ۱۳۹۰/۰۱/۳۰.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۱۷۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی کارشناسی مسائل پیرامون مدیریت مهدکودک‌ها

نام دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ

تهیه و تدوین کنندگان: موسی بیات، امیرحسین غفاری

ناظران علمی: صادق ستاری‌فرد، مسعود فیاضی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. مهدکودک

۲. کودکستان

۳. آموزش و پرورش

۴. آموزش پیش از دبستان

۵. آموزش اوان کودکی

۶. ماده (۲) قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی

۷. سازمان بهزیستی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۶/۳۱